

Андрій Куліков

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті автором з'ясовано, що у формуванні партнерства активна роль має відводитися державі при дотриманні нею прийнятих правил і принципів партнерства з бізнесом. Реальне впровадження державно-приватного партнерства на різних рівнях влади може сприяти економічному зростанню та підтримці національної безпеки країни. Істотним чинником активнішого впровадження державно-приватного партнерства на державному або регіональному рівні може стати вивчення зарубіжного досвіду.

Ключові слова: вільна конкуренція; неокласична модель; монетаризм; економічна політика; державно-приватне партнерство.

☞ Сьогодні існують різні підходи до визначення партнерських відносин держави і бізнесу. Нині досить складно дати чіткі параметри теоретичних напрямів, що характеризують економічний зміст партнерських відносин держави і підприємницьких структур. Немає правильного й однозначного уявлення про те, чи існує певне верховенство держави при формуванні подібних відносин або перевагу мають підприємницькі структури, не визначено, хто має бути конкретним і регулярним ініціатором партнерських відносин і що, власне, є державно-приватним партнерством. У зв'язку з цим доцільно навести ті або інші трактування та визначення, які, можливо, будуть спірними або недостатньо доведеними.

Проблемам розвитку інституціональних основ побудови відносин між державою і приватним сектором присвячені праці Т. Веблена, Дж. Коммонса, Р. Коуза, Д. Норта, Дж. Ходжсона та інших. Серед вітчизняних учених слід назвати О. Амошу, В. Дементьєва, А. Гриценку, В. Сікору, А. Чухна та ін.

Поза сумнівом, акцентуючи увагу на практичних умовах щодо реалізації інвестиційних проектів на умовах державно-приватного партнерства, слід, на нашу думку, розглянути найбільш значущі теоретичні аспекти формування і розвитку відносин держави і бізнесу.

☞ Метою статті є дослідження сутності та надання характеристики державно-приватного партнерства як механізму державного управління.

☞ Взаємозв'язок держави і підприємницьких структур в умовах ринкового господарства має тривалі й міцні корені, причому його сутнісна характеристика, насамперед, у тому, що в країнах із традиційно розвиненою ринковою економікою власність на засоби виробництва, як відомо, переважно знаходиться в управлінні у приватних суб'єктів економічної діяльності. Проте, держава при цьому не усувається від регулювання національної економіки і звертається до діяльності приватних суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим було б помилкою протиставляти приватні суб'єкти економічної діяльності і державу як інститут, покликаний тільки контролювати та регулювати діяльність цих суб'єктів і ринкові відносини.

На сьогодні суспільством нагромаджені величезний практичний досвід і теоретичні знання з управління як

1. Медведєв І. А. Державне управління розвитком університету: теоретичні та прикладні аспекти [Текст] : монографія / І. А. Медведєв ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. – Х. : Магістр, 2011. – 219 с. : рис. – Бібліогр. – С. 205–218. – 300 экз.

2. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. – К.: Знання України, 2003. – 450 с.

3. Зіньковський Ю. Камені спотикання вітчизняної вищої освіти/Юрій Зіньковський// Вища школа. – 2011. – №3. – С. 7–18.

4. Економічні основи інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України [Текст]: монографія/ За заг. ред. В. І. Лугового. – К.: Пед.преса, 2009. – 384 с.

5. Економічна активність населення Херсонської області 2011: Статистичний збірник Державної служби статистики України – Херсон: Головне управління статистики у Херсонській області, 2012. – 206 с.

6. Сурмін Ю. П. Сучасна кадрова політика в Україні: контур проблем реалізації / Ю. П. Сурмін// Стратегія державної кадрової політики – основа модернізації країни: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 31 трав. 2012р.: до 15-річчя галузі науки «Державне управління». – К.: НАДУ, 2012. – С.16–19.

7. Стратегія державної кадрової політики на 2012–2020 роки. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/14429.html>. – Назва з екрану.

8. Закон України «Про зайнятість населення» / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/803-12/print1343834041402011>. – Назва з екрану.

9. Мусієнко І. І. Зміна структури підготовки кадрів як важливий реформаторський напрям вищої освіти України [Текст] / І. І. Мусієнко// Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. журн. – 2011. – № 2. – С. 91–93.

10. Програма економічних реформ України на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http // president.gov.ua/docs](http://president.gov.ua/docs). – Назва з екрану.

11. Мусієнко, Іван Іванович Інноваційний розвиток освітньої системи як основа гарантування національної безпеки України: засади, механізми управління, напрями забезпечення [Текст] : монографія / Мусієнко Іван Іванович ; Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили. – Х. : Оберіг, 2011. – 367 с. : рис. – Бібліогр. – С. 330–365. – 300 экз.

12. Внукова Н. Якість освіти у реалізації завдань Болонського процесу/ Н. Внукова // Новий колегіум. – 2005. – № 6. – С. 9–13.

13. Шевченко С. О. Державно-громадське управління якістю вищої освіти в Україні: теоретико-методологічні засади та механізми практичної реалізації [Текст]: монографія / С. О. Шевченко. – Д.: Національний гірничий університет, 2011. – 263 с.

Постановка проблеми

Мета

Виклад основного матеріалу

національною економікою в цілому, так і окремо взятими підприємствами, а також значними з економічного погляду сплетіннями і взаємозв'язками державних органів управління з бізнес-співтовариствами на різних рівнях реалізації своїх повноважень владними структурами.

У зв'язку з цим, незалежно від того, йде мова про державний або регіональний рівень, доцільно ще раз згадати, що до середини XIX ст. економічна теорія, яка базувалася на працях англійських класиків політичної економії (А. Сміта, Д. Рікардо), була просякнута ідеєю абсолютної залежності усіх господарських процесів від непорушної дії об'єктивних законів [7].

Загальновідомо, що, незважаючи на зауваження А. Сміта про необхідність державного коригування господарських процесів, класична теорія в цілому практично не залишала місця свідомій і систематичній дії держави на окремі економічні процеси і відтворення в цілому. Власне, це випливає і з доробку Д. Рікардо, який присвятив свою основну працю аналізу основ оподаткування (1817 р.), тобто одному з найбільш суттєвих питань взаємовідносин держави і бізнесу. Праці класиків політичної економії знайшли своє відображення у багатьох подальших економічних теоріях і концепціях.

Власне, це положення до певної міри чітко прослідковується в працях К. Маркса, Ф. Енгельса і В. Леніна. Так, викладаючи свої і К. Маркса погляди про роль держави в умовах капіталістичної економіки, Ф. Енгельс пише: «Перший акт, з яким держава виступає дійсно як представник усього суспільства, – експропріація засобів виробництва на користь усього суспільства, – буде водночас її останнім самостійним актом як держави. Втручання державної влади в громадські відносини ставатиме зайвим і припиниться саме собою. Управління людьми заміниться управлінням речами і регулюванням виробничого процесу. Держава не буде «скасвана», вона «відіме». Не викликає сумніву, що аналогічних цитат можна наводити багато.

Природно, що погляди на роль держави в економіці можуть бути різними, тому ще в першій половині XIX ст. ліберальна доктрина, у свою чергу, розділилася на два напрями:

- класичну ліберальну доктрину, яка відстоює свободу підприємництва і невтручання держави в економіку;
- ліберальну концепцію реформіста – сучасну, яка, не відмовляючись від базових ліберальних цінностей, ратує за активну роль держави (у цьому напрямі працювали І. Бентам, Дж. Мілль та інші).

У рамках цих положень можна згадати, що, наприклад, Дж. С. Мілль у «Принципах політичної економії» (1848 р.) впритул підійшов до розуміння провалів ринку і вважав, що держава може і повинна узяти на себе витрати за розвиток господарської інфраструктури, підтримки науки тощо. Безпосередньо у своїх працях він виступав проти поляризації суспільства і закликав до соціального партнерства.

У зв'язку з цією проблемою хотілося б відзначити, що у формуванні партнерства активна роль в Україні, виходячи з реальної ситуації, має відводитися державі при дотриманні нею прийнятих правил і принципів партнерства з бізнесом.

Справжню революцію в економічній теорії, як відомо, зробила опублікована в 1936 р. «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей» Дж. Кейнса. З його ім'ям пов'язане народження нового напрямку західної економічної думки – кейнсіанства, що поставило в центр уваги проблеми саме економічної політики держави.

У своїх працях Дж. Кейнс відмовляється від деяких основних постулатів неокласичного вчення, зокрема від розгляду ринку як ідеального саморегульованого механізму. Ринок, з погляду Дж. Кейнса, не може забезпечити «ефективний попит», тому стимулювати його повинна держава за допомогою кредитно-грошової і бюджетної політики. Ця політика має заохочувати приватні інвестиції і зростання споживчих витрат так, щоб сприяти найбільш швидкому зростанню національного доходу. Практична спрямованість теорії Дж. Кейнса забезпечила їй широку популярність у післявоєнні роки. Кейнсіанські «рецепти» стали ідеологічною програмою змішаної економіки і теорії «держави загального благоденства» (Welfare State). З урахуванням викладеного істотним моментом є уточнення функцій держави, які тією чи іншою мірою можуть вплинути на формування партнерських відносин між державою і підприємницькими структурами [2].

У зв'язку з цим доречно нагадати, що, зокрема, Кемпбелл Р. Макконнелл і Б. Стенлі вважають, що «мають бути відомі п'ять економічних функцій уряду: 1) забезпечити правову основу і соціальний клімат, сприяючи ефективному функціонуванню ринкової економіки; 2) підтримувати конкуренцію; 3) перерозподіляти прибутки і матеріальні блага; 4) регулювати розподіл ресурсів для забезпечення громадськими товарами і коригувати побічні ефекти і 5) стабілізувати економіку». Принципово важливою тут є необхідність створення державно-приватно-правової бази для формування державно-приватного партнерства. Саме це концептуальне положення – необхідність розгорнутої нормативно-правової бази на всіх рівнях влади, а також створення адекватного конкурентного середовища і стабільної бази для розвитку всіх секторів економіки – і є основою, на якій у цій роботі передбачається позначити й обґрунтувати найбільш значущі напрями формування партнерських відносин держави і підприємницьких структур в умовах розвитку країни [6].

Водночас цих теоретичних положень може бути недостатньо для визначення й обґрунтування усіх основних тенденцій формування зазначених партнерських відносин, що склалися нині. Насамперед це пов'язано з тим, що на сьогодні в економічній теорії існують різні концептуальні розробки, які дають змогу поглянути на дослідження, що проводиться ніби з іншого боку, тобто з боку підприємницьких структур.

Власне, зберігаючи позицію про найбільш активну роль держави в процесі реалізації інвестиційних проєктів на умовах державно-приватного партнерства, висловлену вище думку можна звести до того, що немає очевидних положень, які заперечують той факт, що підприємницькі структури мають бути неактивними учасниками яких-небудь конкретних напрямів і тенденцій цього партнерства в сучасній економіці. Можливо, що при створенні адекватних умов, які діятимуть упродовж досить тривалого часу, настане момент найбільшої активізації бізнес-структур у питаннях формування партнерства з державою. Кожен учасник партнерства націлює свою діяльність як на збільшення власних прибутків, так і на зростання громадського добробуту. Адже визнано усіма, як відзначав лауреат Нобелівської премії В. Леонтьєв, що «громадський добробут збільшується, якщо збільшується принаймні одна з індивідуальних користностей, від яких він залежить, при тому, що жодна інша не скорочується».

Поза сумнівом, що саме значення терміна «партнерство» в теорії і на практиці має передбачати якісь рівно-

цінні й рівнозначні прояви як з боку держави, так і з боку бізнесу, оскільки обидві сторони процесу зацікавлені у збільшенні власного і сукупного доходу (ефективних результатів, позитивних досягнень тощо).

У зв'язку з цим доцільно ще раз згадати, що кейнсіанська концепція «ефективного попиту» не зуміла повністю витіснити неокласичну теорію «ефективної пропозиції». Як відомо, неокласична теорія, одним з основоположників якої вважається А. Маршалл, ґрунтується на перевазі вільної конкуренції і природності, стійкості економічних, зокрема виробничих, процесів. Загальновідомо, що відмінність у цих основних концепціях полягає в неоднаковому підході до методів державного управління [1].

Згідно з неокласичним напрямом, зовнішні коригувальні заходи мають бути спрямовані лише на те, щоб усунути перешкоди, що заважають дії законів вільної конкуренції, тому державне втручання не повинне обмежувати ринок з його природними саморегулюючими законами, здатними без будь-якої допомоги ззовні досягти економічної рівноваги.

У цьому полягає основна відмінність неокласичної моделі від кейнсіанської концепції, яка стверджує, що динамічна рівновага нестійка, і робить висновки про необхідність прямого втручання держави в економічні процеси. Наприклад, А. Маршалл, який побудував неокласичну модель, відводив державі лише непрямую роль у регулюванні економічних процесів. Так, відзначаючи роль держави в зміні транспортної інфраструктури Великої Британії, А. Маршалл пише: «Разючий приклад дії нових транспортних засобів ми спостерігаємо в тих тваринницьких районах віддалених частин Сполученого Королівства, які відправляють молочні продукти спеціальними швидкісними поїздами в Лондон та інші великі міста... Між тим, зміна транспортних засобів зовсім не збільшила, як могло б здатися, частку англійського населення, зайнятого в промисловості»; тобто не йдеться про доцільність формування яких-небудь спільних виробництв в агропромисловому секторі або на транспорті з метою збільшення зайнятості населення якогось конкретного регіону, а констатується тільки непрямая роль держави у будівництві доріг, що дало змогу збільшити обсяг сільськогосподарського виробництва в приватному секторі [5].

Загальновідомо, що в неокласичній теорії, у свою чергу, широкого розвитку набули два напрями: теорія економіки пропозиції і монетаризм. У рамках цієї теорії слід нагадати, що в 70–80-і роки минулого століття нові напрями неокласики (монетаризм, нова класична економіка, теорія громадського вибору) помітно потіснили кейнсіанство. Незважаючи на множинність напрямів в економічній теорії, цих економістів об'єднує думка про те, що економічне зростання є благом для будь-якої національної економіки як у цілому, так і в окремих її сегментах.

У зв'язку з цим досить нагадати, що, як відзначає Е. Дж. Долан: «економісти кейнсіанського напрямку, монетаристи, представники «нової класичної школи» і прибічники «концепції пропозиції» – усі переконані в тому, що економічне зростання потрібне як для підвищення рівня матеріального добробуту, так і для підтримки національної безпеки. Відповідно, було розроблено безліч напрямів економічної політики, метою яких було сприяння економічному зростанню». Природно, що повністю цю позицію відкинути (за будь-яких поглядів) не можна, оскільки цілком очевидно, що незалежно від теоретичних переконань повинен зберегтися постулат національної безпеки [3].

Власне реальне впровадження державно-приватного партнерства на різних рівнях влади може сприяти економічному зростанню, а вдумлива його реалізація на практиці приведе до підтримки національної безпеки країни. Істотним моментом є розуміння того, що за різних інших (поза сумнівом, більш значущих) умов реалізація державно-приватного партнерства може забезпечити економічну безпеку країни.

Розвиток неінституціоналізму сприяв переосмисленню ролі держави. У цілому неінституціоналізм досить критично ставиться до цієї ролі, вважаючи, що посилення держави сприяє зниженню економічної ефективності ринкового механізму. Зокрема, саме проти державного втручання в економіку і була спрямована теорема Р. Коуза (1960 р.). Таких прикладів можна навести багато. Проте, неінституціоналісти розуміють, що складні форми обміну неможливі без активної участі держави, яка специфікує права власності і забезпечує виконання контрактів із бізнесом. Маючи цю важливу монополію, держава набуває можливість перерозподіляти права власності і на свою користь. Разом з цим, міркуючи вже про внесок німецьких економістів у розвиток теорії управління, хотілося б, наприклад, звернути увагу на державно-політичні принципи економічної політики, які розробив В. Ойкен [6].

Розробляючи концепцію економічного порядку і принципи політики порядків, що відповідають ринковій економіці, В. Ойкен писав: «Саме економічна політика сприяла тому, що багато держав ХХ століття хоча і працювали з повним навантаженням, але залишалися слабкими». З цього фактичного розвитку держави можна вивести принципи, які ми шукаємо і яких необхідно дотримуватися для того, щоб зробити державу такою, що функціонує як сила, що встановлює порядок.

Перший принцип: політика держави має бути націлена на те, щоб розпустити економічні владні угруповання або обмежити їх функції. Будь-яке зміцнення владних угруповань посилює падіння неофеодалного авторитету держави.

Другий принцип: політико-економічна діяльність держави має бути спрямована на створення форм економічного порядку, а не на регулювання економічного процесу. Цей принцип, на нашу думку, певною мірою є вагомим для розвитку партнерських відносин держави і бізнесу (на будь-якому рівні влади) [1].

Виходячи з цього положення, необхідно відзначити, що держава, не забезпечуючи в повному обсязі своїх зобов'язань перед населенням країни, повинна сприяти створенню тих форм, які здатні це зробити, тобто необхідно реалізувати такі нові форми державно-приватного партнерства, яким держава здатна делегувати частину своїх повноважень для виконання своїх зобов'язань перед громадянами. Природно, що, насамперед, йдеться про територіальні органи управління, які безпосередньо забезпечують реалізацію продекларованих населенню зобов'язань (щодо, наприклад, розвитку регіональної інфраструктури, формування сучасного житлово-комунального господарства, підтримки міського громадського транспорту, збереження робочих місць у депресивних регіонах і створення нових робочих місць в усіх регіонах, сучасного надання населенню соціальних, медичних, освітніх, інших послуг тощо). Тому найяскравіше зазначення положення має виявлятися на регіональному рівні, де здійснюється конкретна реалізація зобов'язань держави перед населенням конкретного регіону країни [2].

Вивчаючи праці відомих учених з теорії управління, доцільно також відзначити істотні моменти, які можуть

характеризувати конкретні переваги, що впливають з основних інститутів державно-приватного партнерства. Так, наприклад, Е. Дж. Долан писав: «...підприємці не завжди чекають на початок змін і лише потім пробують реагувати на них відповідним чином. Вони примушують відбуватися вигідні їм зміни, тобто вносять інновації в процес своєї діяльності», що важливо як для економіки в цілому, так і для її окремих секторів і регіонів. І про цей істотний аргумент не слід забувати при формуванні різних партнерств.

Подібні аргументи наводять і вітчизняні економісти. Наприклад, А. Ткач пише: «вищий рівень синергії ефективності інтеграційної взаємодії учасників корпоративних об'єднань досягається на основі розробки... загально-корпоративних перспективних і поточних планів і програм спільної діяльності в області реалізації продукції, виробництва, інвестицій і НДДКР». У процесі реалізації державно-приватного партнерства є всі підстави припустити, що бізнес збереже усі свої переваги, і якщо, наприклад, держава матиме певні переваги в пропозиції щодо реалізації спільних інвестиційних проектів, то у рамках інтеграції спільних інтересів підприємницької структури будуть ініціаторами втіленні в життя інноваційних проектів, оскільки загальновідомо, що підприємець не внеситиме свої кошти в явно збитковий проект і активніше відгукнеться на випуск науково-технічної продукції.

Очевидно, що переваги ринкових принципів господарювання можуть доповнюватися механізмами державного управління і контролю. З цієї причини державу не можна розглядати як пасивного спостерігача за соціальними й економічними процесами. Як відзначає Н. Ткачова, «держава відіграє ключову роль у справі коригування і виправлення негативних наслідків функціонування ринкової економіки», впорядковуючи стихійні ринкові сили. Власне, держава є гарантом свободи підприємницької діяльності, вона покликана захищати права власників і права споживачів, ринкову конкуренцію, відіграє виключно важливу роль у формуванні зовнішнього середовища, істотно сприяє впровадженню науково-технічного прогресу, а також здатна забезпечити збільшення конкурентоспроможності усієї національної економіки [7].

Саме створення умов для розвитку конкурентоспроможності посідає важливе місце у формуванні регулярних і постійних взаємозв'язків держави і підприємницьких структур у національній економіці індустріально розвинених країн.

Водночас, як відзначає В. Воротін, «у державному апараті повільно поширюється розуміння необхідності переходу від прямого управління, часто заснованого на адміністративному примусі, до регулювання (формулювання цілей, досягнення яких достатньою мірою матеріально мотивується)». Можливо, насамперед із цієї причини слід уважніше проаналізувати поточний стан економіки країни і її регіонів, а також вітчизняний і зарубіжний досвід у сфері будівництва державно-приватного партнерства [5].

У зв'язку з цим слід визначити, якими завданнями може бути вправдане подальше розширення масштабів присутності держави на ринку інвестицій. З цього питання є багато різних публікацій і наукових праць. На нашу думку, як приклад доцільно навести думку фахівців, підготовлену в Інституті стратегічних досліджень. Так, першим пріоритетом, на їх погляд, є державна підтримка проектів з високим мультиплікативним потенціалом, тобто це реальний шлях не лише зниження інфляційного тиску на економіку державних інвестиційних витрат, що наростають, а і диверсифікації реального

сектору. Другий напрям – це реальний шлях усунення загрози можливої втрати джерел стійкого зростання виробництва не лише в середньостроковій, а і в довгостроковій перспективі.

Проте, для успішної діяльності Інвестиційного фонду потрібний точний і вивіреним механізм відбору інвестиційних проектів дійсно національного масштабу, здатних переламати ситуацію в країні, з економічно обґрунтованими розрахунками їх ефективності і потенціалу мультиплікації ділової активності в економіці.

Ключова вимога до такого відбору – реалізація національних проектів спільно з приватним капіталом на принципах розподілу ризиків, переважно за рахунок механізмів надання гарантій від некомерційних ризиків для інвесторів, а не за рахунок пайового співфінансування. Усе це може дати змогу недопустити трансформації Інвестиційного фонду в чергову неефективну цільову програму. А це вкрай принципово для реалізації інвестиційних проектів у конкретних регіонах.

Не менш актуальні й проблеми державної інвестиційної політики в широкому контексті (на всіх рівнях державної влади). Потрібна консолідація зусиль держави і приватного капіталу.

Абсолютно очевидно, що та політика, в основі якої, як прийнято вважати, лежать ліберальні пріоритети, в контексті створення сприятливих умов для бізнесу і приватних інвестицій поки виявляється малопродуктивною на будь-якому рівні управління [4].

Проте, на нашу думку, також слід відзначити й інші характерні риси сучасної економіки країни. Незважаючи на поточну ситуацію, очевидно, що економіка має певний потенціал прискорення економічного зростання. Насамперед – на основі нагромаджених фінансових ресурсів та ефективного використання (на жаль, тільки в окремих галузях або регіонах) науково-технічного, інтелектуального, кадрового і природного потенціалу. Це дає впевненість у тому, що держава зможе якнайповніше задовольняти потреби населення, у тому числі й делеговані нею підприємницьким структурам (послуги житлово-комунального господарства, різноманітні додаткові медичні й освітні послуги, інфраструктурні та інші послуги і виробництва).

Проте підприємницькі структури не завжди розуміють свою соціальну відповідальність перед суспільством. Існує багато прикладів того, що у багатьох регіонах приватний товаровиробник не бере участі в тендерах на державне замовлення щодо постачання продуктів харчування до бюджетних установ, хоча усвідомлює, що його ціни набагато нижчі від тих, які визначає посередник (проблема часто полягає в невмінні або небажанні заповнювати документацію за оголошеним конкурсом). Разом з цим приватний сектор не завжди (навіть за наявності бажання співпрацювати з державою) має достатні фінансові ресурси для реалізації, наприклад, нових додаткових (модернізованих, сучасних) послуг або інвестиційних проектів (і насамперед для участі у великих загальнонаціональних проектах).

Ці ресурси можуть бути у держави або у великого бізнесу (що не цікавиться локальними проблемами). Проте, як відомо, реалізація соціально значущих проектів або проектів з розвитку міської інфраструктури, як правило, здійснюється безпосередньо на місцевому рівні управління. Саме на цих рівнях, які найтісніше пов'язані із задоволенням потреб населення, через недостатній обсяг бюджетних джерел фінансування насамперед удаються до залучення коштів недержавного сектору для реалізації значущих для регіонів або міст інвестицій-

них проектів або підтримки на досить позитивному рівні транспортної, міської чи іншої інфраструктури.

Переважно внаслідок необхідності вирішення соціально значущих проблем або повного розвитку інфраструктури (міської, дорожньої) за відсутності достатнього обсягу фінансових ресурсів, необхідних виробничих площ і кадрового потенціалу формується тісний взаємозв'язок між державою (на всіх рівнях влади) і підприємницькими структурами.

У контексті розвитку нових інститутів економіки державно-приватне партнерство, безумовно, можна розглядати з різних позицій, у тому числі в етико-економічному аспекті трансформації українського суспільства, а також як частину інституціональної інфраструктури, яка дає додаткову можливість гармонізувати приватнопідприємницькі інтереси і громадські інтереси в національній економіці. І ефективність діяльності органів державної влади певною мірою залежить від чіткого усвідомлення необхідності залучення недержавних структур до реалізації спільних проектів. Активне розуміння значущості цих процесів знаходить реалізацію в нормативних актах уряду.

У цілому висловлене вище дає змогу визначити основні параметри й аспекти економічного змісту державно-приватного партнерства:

1) державно-приватне партнерство є системою заходів державного регулювання з метою реалізації промислової політики, стимулювання інноваційної активності, залучення інвестицій у розвиток інфраструктури і соціальної сфери;

2) державно-приватне партнерство з погляду залучення підприємницьких структур припускає наявність діяльності приватного сектора у сфері надання громадських послуг (житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я, соціальні послуги, освіта, транспорт, міське господарство);

3) державно-приватне партнерство надає можливість приватному сектору забезпечити підприємницьку ініціативу, економію витрат і стислі терміни реалізації проектів. При цьому публічний сектор здійснює узгодження громадських інтересів, надає довгострокові гарантії встановлення тарифів, регуляторів, стандартів і правил контролю;

4) державно-приватне партнерство є інструментом залучення підприємницької ініціативи та інвестицій при збереженні державного контролю над активами (об'єкти інфраструктури, надра, економічні суб'єкти, що мають соціальне значення, тощо);

5) державно-приватне партнерство забезпечує етико-економічний аспект за допомогою реалізації принципів соціальної відповідальності бізнесу перед суспільством;

6) державно-приватне партнерство є альтернативою як державному підприємництву, так і повній передачі господарського ведення в руки приватного сектора.

Усвідомлення цих аспектів, що виражають економічну суть державно-приватного партнерства, є властивим не лише для України. Концептуальні підходи до практичної реалізації державно-приватного партнерства склалися за кордоном упродовж десятиліть.

Істотним чинником активнішого впровадження державно-приватного партнерства на державному або регіональному рівні може стати вивчення зарубіжного досвіду. Проте, вивчення це необхідно розпочинати не з практичних прикладів, а з концептуального розуміння цього питання на сучасному рівні розвитку національної економіки. Насамперед це зумовлено тим, що в країні не готують кадри, здатні вже сьогодні працювати на ринку проектів державно-приватного партнерства.

1. Авксентьев М. Ю. Аналіз розвитку механізмів державно-приватного партнерства в країнах, що розвиваються у період з 1990 по 2001 рр. / М. Ю. Авксентьев // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. – Вип. 11 (102) / наук. ред. І.К. Бондар. – К.: НДЕІ, 2009. – С. 143–150.

2. Варнавский В. Г. Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски / В. Г. Варнавский – РАН // Институт мировой экономики и международных отношений. – М.: Наука, 2005. – 315 с.

3. Діденко Н. Г. Теоретико-методологічні засади розробки та функціонування механізмів державного управління в системі соціального партнерства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : 25.00.02. – 2008.

4. Єрмілов С. Ф. Зарубіжний досвід механізмів державно-приватного партнерства: історичний аспект / С. Ф. Єрмілов // Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління в Україні : тези доповідей III Міжнар. науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 25 листопада 2011 р.) / [за ред. В.М. Огаренко та ін.] – Запоріжжя : КПУ, 2011. – С. 58–61.

5. Моліна О. В. Використання механізму державно-приватного партнерства в сучасній економіці [Текст] / О. В. Моліна // В зб. : Вісник соціально-економічних досліджень. Вип. 27 / ОГЭУ. – Одесса: АТЗТ ІПЕНТТ, 2007. – С. 231–238.

6. Полтавець В. Державно-приватне партнерство. Досвід України // [Електронний ресурс] Конференція малих міст України «Державно-приватне партнерство як механізм розвитку малих міст», 6-7 липня, 2009 року, м. Українка / Режим доступу : http://www.google.com.ua/search?hl=ru&source=hp&q=Конференція+малих+міст+України+«Державно-приватне+партнерство+як+механізм+розвитку+малих+міст»,+6-7+липня,+2009+року,+м.+Українка+&btnG=Поиск+в+Google&aq=f&aql=&aql=&oq=&gs_fai=. – Назва з екрану.

7. Public-private partnership // [Електронний ресурс] Knowledgerush / Режим доступу : http://www.knowledgerush.com/kr/encyclopedia/Public-private_partnership. – Назва з екрану.

УДК 342.534.072.2:342.7](4+477)

Леся Лазарева

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОМБУДСМЕН ТА ЄВРОПЕЙСЬКА МЕРЕЖА ОМБУДСМЕНІВ ЯК ІНСТИТУЦІЇ ПЕРСПЕКТИВНОЇ СПІВПРАЦІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Розглядаються основні аспекти та принципи діяльності Європейського Омбудсмена та Європейської мережі омбудсменів як інституцій, у форматі яких буде здійснювати свою діяльність український омбудсмен у разі отримання Україною статусу країни-кандидата на вступ до ЄС та безпосереднього вступу до ЄС.

© Лазарева Л.О., 2012.